

BANKA SERMAYE YETERLİLİĞİNDE BASEL II YAKLAŞIMI VE TÜRK BANKACILIĞI

BASEL II APPROACH AT BANK CAPITAL ADEQUACY AND TURKISH BANKING

Faik ÇELİK

Kocaeli Üniversitesi, Hereke MYO

İhsan KIZIL

Serbest Danışman

ÖZET: Basel Komitesi, G10 ülkeleri tarafından bankacılık gözetim otoritesi olarak, Merkez Bankaları üst yönetimince 1975'te kurulmuştur. Genellikle Uluslararası Ödemeler Bankası - BIS (Bank for International Settlements)'in Basel binasında toplanmakta ve sekreteryası da burada bulunmaktadır. Üzerinde mutabakata sağlanmış bulunan bankaların sermaye yeterliliğini ölçmek ve asgari standartları karşılamak, çerçevesinin ayrıntılarını oluşturmak görevidir. Basel II'de 1988 uzlaşısı gözden geçirilmekte ve daha fazla sağlamlık, istikrar ve takviye içeren bir çerçeve geliştirilmektedir. Komite 1988 uzlaşısındaki temel esas olan, bankaların sermaye yeterliliği için, risk ağırlıklı aktiflerin % 8'i oranında, toplamda sermaye bulundurmaya muhafaza etmektedir. Buna karşın, 1996 uzlaşısı Pazar riskini hesaba dahil etmekte, bu riski giderecek tedbirler önermekte ve uygun sermaye tanımını değiştirmektedir. Basel II 1988 uzlaşısına göre riske daha duyarlı bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Risk yönetimi, Basel Komite, Basel II.

ABSTRACT: *The Basel Committee on Banking Supervision is a committee of banking supervisory authorities that was established by the central bank governors of the Group of Ten countries in 1975. It usually meets at the Bank for International Settlements in Basel, where its permanent Secretariat is located. It sets out the details of the agreed Framework for measuring capital adequacy and the minimum standard. In Basel II to revise the 1988 Accord has been to develop a framework that would further strengthen the soundness and stability. The Committee is also retaining key elements of the 1988 capital adequacy framework, including the general requirement for banks to hold total capital equivalent to at least 8% of their risk-weighted assets; the basic structure of the 1996 Market Risk Amendment regarding the treatment of market risk; and the definition of eligible capital. Basel II is more risk sensitive than the 1988 Accord higher than allowed for in this Framework.*

Keywords: *Risk management, Basel Comitte, Basel II.*

1-Giriş

Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II), bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin olarak Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision – BCBS) tarafından yayımlanan ve yakın tarihte birçok ülkede yürürlüğe girmesi beklenen standartlar bütünüdür.

1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası platformda geçerli olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak amacıyla Basel-I olarak adlandırılan

Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı yayımlanmıştır. Basel-I’i temel alan bir sermaye yeterliliği ölçüm yöntemi, 1989’da yayımlanan ve üç yıllık bir geçiş sürecini de içeren düzenleme ile ülkemizde de uygulanmaya başlanmıştır.

Sadece kredi risklerini dikkate alan Basel-I’in yayımlanmasının ardından, bankaların finansal yapılarında piyasa risklerinin de oldukça önemli bir rol üstlendiği hususunun daha iyi anlaşılması ve sektörde ortaya çıkan gelişmeler paralelinde, Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dahil edilmesini içeren bir doküman üç yıllık bir çalışma neticesinde son hali verilerek 1996 yılında yayımlanmıştır. Bu son çalışma riskleri değerlendirmede önemli değişiklikler içermektedir. Örneğin: Firmalara, derece kuruluşlarınca, derece notu (rating) verilmesi ve de risk ağırlığında bu nota göre hasaplanması gibi. Belirtilen uygulama özellikle KOBİ’lerde kredi maliyetlerinin yükselmesini beraberinde getirecektir (BDDK, 2005).

Basel II hem yeni bir risk tanımlamasını, standartlar bütünü içerisine yerleştirmiş, hem de Piyasa Riski ve Kredi Riski tanımlarında bazı önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Basel Komitesi, master plan içerisinde, bahsi geçen yeni düzenlemeler ile ilgili, bu düzenlemelerin uygulama (sermaye yeterlilik Rasyosunun nasıl hasaplanacağı, bankaların maruz oldukları riskleri nasıl yönetecekleri) esaslarına ilişkin, detayları vermiştir. Ayrıca bu detaylar (hasaplamalar) ve değerlendirmelerin uygulanmasında karşılaşılabilecek sorunların önüne geçmek amacıyla, risk yönetimine ilişkin matematiksel yöntemlerle, temel risk kalemlerine - Operasyonel risk, Kredi riski ve Piyasa riski- ilişkin matematiksel ve istatistiksel yöntemlere master planda değinmiştir (BDDK, 2005)

Bu konuda en çarpıcı örnek Türkiye ile ilgidir. Türkiye gibi OECD üyesi olma avantajını kaybedecek olan ülkelerde, BASEL II bankacılık sektöründe sermaye gereklerini artıracaktır. Halihazırda, OECD ülkesi olmamız sayesinde, hazine tahvillerinin bilançolardaki risk ağırlığı yüzde 0’dır. Yine Basel II bankaların sermaye yeterlilik oranını hesaplamak üzere kendi iç risk derecelendirme sistemlerini kullanabilecekleri içsel derecelendirme metodunu geliştirmiştir ve belirli bir geçiş aşamasından sonra bankalarca bu metodun uygulanmasını önermektedir. Yeni düzenleme ile kredi ve faaliyet riskleri için öngördüğü gelişmiş metotların kullanılmaması durumunda bankaların asgari sermaye ihtiyaçları artacaktır.

Türkiye’de bankalar tarafından standart yaklaşım uyguladığında tüm firmalar yüzde 100 risk ağırlıklandırılmasına tabi olacak, oysa bunu hak etmeyen firmalar için dahili derecelendirmeye dayalı yaklaşımları kullanan yabancı bankalarca daha düşük risk ağırlığı kullanılacak ve böylece bu bankalar standart yaklaşım kullanan bankalara göre önemli avantaj elde edeceklerdir.

Bu çalışma Basel II’yi örneklerle açıklamakta ve bu uygulamanın üstün olan ve olmayan yanlarını belirterek, uygulamanın sonuçlarını göz önüne sermaye çalışmaktadır.

2. Basel II Temel Yapı

Basel II-Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı, getirdiği yenilikleri üç temel yapı üzerine inşa etmiştir. Bunlar “Yapısal Blok” (Pillar) olarak adlandırılan bölümlerdir.

2.1. Pillar I

Genel olarak Pillar I’de ölçülebilir değerlere yer verilmiştir. Bu ölçülebilir değerlerin temelinde, bankaların, sistemin belirttiği risklere karşı ellerinde bulundurmaları gereken özsermaye tutarının tespiti bulunmaktadır. Pillar I’de Basel I Uzlaşısında belirtiler 8% oranı değiştirilmemiştir. Bu safhada Operasyonel riskler uzlaşuya dahil edilmiştir. Operasyonel risklerin değerlendirilmesine ve sayısallaşmalarına kolaylık sağlamak amacı ile dört ölçme yöntemi saptanmıştır. Bu yöntemler ilgili bankanın yada yerel otoritenin tercihine ve gelişmişlik düzeyine göre uygulanacaktır. Bu ölçme yöntemleri, Temel Gösterge Yaklaşımı, Standart Yaklaşım, Alternatif Standart Yaklaşım ve İleri Ölçüm Yaklaşımlarıdır.

Pillar I kapsamında kredi riskinin değerlendirilmesinde önemli değişiklikler yapılmıştır. Basel I’de statik bir değerlendirme sistemi varken, Basel II’de değerlendirme üç safhalı bir yapıya dönüşmüştür. Bunlar Standart Yaklaşım (SA), Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (SSA) ve Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarıdır (Based-IRB). Bu üç değerlendirme sistemi reel sektör işletmelerinin kredi derecelendirme yöntemleridir. Basel II uzlaşısında piyasa risklerinin değerlendirmelerinde önemli bir değişiklik yapılmamış ve Basel I’deki Standart Yaklaşım ve Riske Maruz Değer Yaklaşımı (VaR) aynen korunmuştur.

Pillar I’de verilen derecelendirme sistemleri, hem bankaları ve hazineleri hem de reel sektör işletmelerinin derecelendirme alt yapısını oluşturdukları için üzerlerinde durulması faydalı olacaktır. Basel II’nin getirdiği en önemli farklılıklardan biri, işletmeler, bankalar ve hazineler taşıdıkları risk derecesine göre derecelendirmeye tabi tutulacak olmalarıdır. Bu bağlamda, banka, hazine ve işletmeler SA kapsamında Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları (ECAI) tarafından derecelendirileceklerdir. SSA kapsamında ise İhracat Kredi Kuruluşları (ECA) derecelendirmeye yetkili kılınmışlardır. Ancak Basel Komitesi, Basel II’de bazı özel durumlar yaratmış ve yerel otoritelere opsiyonlar tanımıştır. Bu özel durumlar ve opsiyonlar kapsamında yerel otorite kendi ülke hazine ve devlet kurumlarının risk ağırlıklarının tespitinde, “kaynağı ve kendisi ulusal para cinsinden olan risklere, daha düşük risk ağırlıklarının verilmesi” olanak sağlamıştır (Yayla ve Kaya, 2005; BDDK, 2005).

Pillar I bölümünde üzerinde ağırlıklı durulan konu ileri ölçüm yaklaşımlarıdır. İleri ölçüm yöntemleri içsel derecelendirme yaklaşımları olarak adlandırılmaktadır. İçsel derecelendirme yaklaşımları (IRB), Based-IRB ve Advanced-IRB olarak ikiye ayrılır. IRB’nin mantığında, kredi risklerinin değerlendirilebilmesi için öncelikle alacakların gruplandırılması gerektiği düşüncesi yatar. Bu sistemle kredi veren kurum açtığı kredileri, şirket-banka-hazine-perakende krediler-yatırım araçları olarak gruplandırır.

2.2. Pillar II

Pillar II’nin üzerinde ağırlıklı olarak durduğu konu, Basel Temel İlkelerince kapsanan konulardır. Pillar II’de denetim otoritelerinin yapısı, görevleri ve sorumlulukları üzerinde durulur. Bu bölümde uygulama kapsamındaki bankalara ve ulusal otoritelere ekstra görevler yüklenmiştir. Bu sorumluluklardan en önemlisi, bankaların risk yönetim sistemlerinin, ulusal otoritelerce denetlenmesi yükümlülüğüdür. Pillar II kapsamında banka üst yönetimlerine yüklenen görevler sayesinde bankaların kendi içlerinde risk yönetim sistemlerini güçlendirmeleri, iç kontrole ağırlık vermeleri istenmekte, ayrıca genel olarakta Basel II uzlaşısı

kapsamında ağırlıklı olarak bahsedilen, Kurumsal Yönetim İlkeleri konusunda öngörülen ilerlemeleri sağlamaları şartı koşulmaktadır.

2.3. Pillar III

Pillar III ağırlıklı olarak bankaların piysalara ve kamuoyuna açıklama yapmak ve bilgilendirme konusunu işlemektedir. Basel Komitesi Basel II'de kamuoyu bilgilendirme yükümlülüğü ile, piyasa disiplinini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda bankalar, sahip oldukları sermaye yapısını, kredi değerlendirme sistemlerini ve diğer risk yönetim modellerini kamuoyuna açıklamakla yükümlü tutulmuşlardır. Ancak kamuoyu bilgilendirme yükümlülüğü olumsuz sonuçlarada yol açabilir. Makro ekonomik anlamda sermaye piyasalarının aşırı derecede bilgilendirilmesi, geçmiş dönemdeki küresel krizler göz önüne alındığında sarsıntının derinleşmesine neden olabilecek niteliktedir.

3. Uygulama Kapsamı

Basel Komitesi uzlaşının, öncelikli olarak uluslararası düzeyde faaliyet gösteren bankalara konsolide bazda uygulanmasını ön görmektedir. Basel II'nin uygulama kapsamı, tüm bankacılık grubunun riskini kapsamaya amacıyla, bankacılık grubunun bağlı olduğu holding şirketine de tam konsolide bazda uygulanmasını¹, ayrıca, bankacılık gruplarının her kademesinde yer alan uluslararası faaliyet gösteren bankalarada da konsolide bazda² uygulanılmasını ön görmektedir.

Uzlaşıda bahsi geçen denetim ve gözetim ilkelerinin hedefi mudilerin korunmasını içermektedir. Bu amaçla denetim otoriteleri uzlaşıda ağırlıklı olarak üzerinde durulan, sermaye yeterliliği hesaplamaları sonucunda, bulundurulması gereken asgari sermayenin, mudiler için her an hazır bulundurulduğunu denetlemekle yükümlü kılınmışlardır.

3.1. Uygulama Kapsamındaki Bağlı Ortaklıklar,

Uluslararası düzeyde faaliyet gösteren bir bankanın, bağlı olduğu bankacılık grubunun, tüm bankalarına ve diğer finansal faaliyetlerine (Menkul Kıymetler etc.)³, konsolidasyon yoluyla uygulanacaktır. Tamamına sahip olunmayan finansal kuruluşlar için (bankalar, menkul kıymet şirketleri, mali kuruluşlar) konsolidasyonundan kaynaklanan azınlık paylarının konsolide sermayede muhasebeleştirilmesinin uygun olup olmadığını yerel denetim otoriteleri karar verecektir.

3.2. Uygulama Kapsamındaki İştirakler,

Uygulama kapsamında iştirakler olarak tarif edilen yatırımlar, bankacılık, menkul kıymetler ve diğer finansal kuruluşlara yapılan ve işletme yönetiminde kontrol hakkı doğurmayan önemli azınlık hissesi yatırımlarıdır. İştirakler, ödenmiş sermayelerinin ve iştiraklerin yasal yatırımlarının düşülmesi suretiyle, banka grubunun

1 Banka grubunun ana şirketi olan holding şirketinin kendisi de bir ana holding şirketinin bağlı ortaklık durumunda olabilir. Bazı örgütlenme yapılarında, ana holding şirketi, banka grubunun ana şirketi sayılmadığı için bu düzenlemeye tâbi olmayabilir.

2 Tam alt-konsolidasyona alternatif olarak, bu düzenlemenin tek başına faaliyet gösteren bankaya (yani, iştiraklerinin aktif ve pasiflerini konsolide etmeyen bankaya) uygulanması da iştiraklere ve önemli miktarda azınlık hissesine sahip olunan firmalara yatırımların tam defter değerinin bankanın sermayesinden düşülmesi şartıyla aynı amacı gerçekleştirir.

3 "Finansal faaliyetler" terimi sigorta faaliyetlerini; "finansal kuruluş" terimi sigorta şirketlerini kapsamaz.

sermayesinden indirilmesi uygun görülmüştür. Alternatif olarak, belirli koşullarda, bu yatırımlar oransal (pro-rata) konsolidasyona tabi tutulabilir.

3.3. Uygulama Kapsamında Sigorta Şirketleri ve Ticaret ve Sanayi Şirketlerine Yapılan Yatırım

Uzlaşma gereği bankalar, sermayesinde pay sahibi oldukları sigorta şirketlerinin tüm risklerini üstlenirler. Sigorta şirketlerinin tüm riskleri bankacılık grubu (holding) kapsamında dikkate alınmalıdır. Uzlaşmada sigorta şirketlerinin, iştiraki olduğu yatırımların ve bağlı ortaklıkların, bağlı bulunan bankanın yasal sermaye hesaplamasında sermayeden indirilmesi uygun görülmüştür.

4. Basel II'ye Geçişte Önemli Hususlar ve Öneriler

Basel II (Yeni Sermaye Yeterliliği) uzlaşması G-10 ülkelerinin deneyimleri üzerine kurulu bir sistemdir. Gelişmekte olan ülkelerin büyük bir kısmının Basel II ile ilgili önemli sorunları ve operasyona yönelik sıkıntıları olsa da, pek çoğu bu uzlaşmaya geçme kararlılığında olduklarını belirtmişlerdir (BIS, 2004b).

Gelişmekte olan ülkeler açısından en önemli safha uzlaşmayı uygulama şekli ile ilgili olan safhadır. Basel II'nin operasyonu ile ilgili farklı alternatifler bulunmaktadır. Bu alternatiflerden ilki uzlaşmaya geçilmemesi, ancak risk odaklı yönetim modellerinin benimsenmesi ve geliştirilmesidir. Diğer bir alternatif ise ABD modelidir. ABD modelinde sadece uluslararası faaliyet gösteren bankaların geçişine olanak verilmiştir. Uzlaşmaya geçişte bir diğer seçenek ise AB örneğidir. AB bankacılık sistemi üye tüm ülkelerde bankacılık sistemlerinin Basel II prensiplerine tam uyumunu benimsemektedir.

4.1. Denetleyici Otorite Açısından Geçiş

Uzlaşmaya geçiş kararlılığında olan ülkelerin sadece, Pillar I'in içeriğine ağırlık vermeleri yeterli olmayacaktır. Pillarlar bir süreç olarak değerlendirilmeli ve hazırlık dönemlerinde üç yapısal blok için de gerekli alt yapı ve girişim yapılmalıdır.

4.2. Bankalar Açısından Geçiş

Basel II'ye geçişte uygulama kapsamına alınacak bankaların, yerel otoritelerin tercihlerine göre tespiti oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde tüm bankacılık sektörünün Basel Temel İlkelerine uyumu mümkün değildir. Bu durumda Basel Komitesi gelişmekte olan ülkelerin ulusal bankalarının bir anda uzlaşmaya ayak uydurmasını beklememekte ve geçişin daha uzun bir süreye yayılmasına olanak tanımaktadır. Basel Komitesi uygulama kapsamına alınacak bankaların tespitinde bazı kriterler getirmiştir. Bu kriterlerin bazıları; bankanın uluslararası olup-olmadığı (uluslararası piyasalarla olan ilişkisi ve etkileşimi), risk profili-risk yönetim kapasitesi, iş süreçlerinin karmaşıklığı, hakim olduğu iş alanları, yönetim yeterliliği ve sermaye yapısının durumu gibi konulardır.

4.3. Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Geçiş

Basel Komitesi ve yerel otoriteler, geçişle ilgili pek çok çalışma yapmış ve konu ile ilgili birçok belge yayımlamışlardır. Her ne kadar uzlaşma bankacılık sektöründe disiplini amaçlasa da, uzlaşmanın sonuçları itibari ile sadece bankacılık sektörünü etkilemeyeceği, pek çok kesimin bu durumdan etkileneceği kesindir. Basel Komitesi getirdiği kriterlerle piyasalara kredi akışını kontrol etmeyi amaçlamaktadır.

5. Basel II'nin Muhtemel Etkileri

Basel II (Yeni Sermaye Yeterliliği) uzlaşısının öncelikle genel ekonomik işleyiş üzerine olumlu etkisi olacağı düşünülmektedir. Özellikle son 10 yılda küresel anlamda yaşanan krizlerde, uluslararası finans sektörü hem etken hem de edilgen taraf olmuştur. Uzlaşma bahsi geçen piyasa disiplininin sağlanması, makro ekonomik anlamda krizlerin önlenmesinde önemli bir fayda sağlayacaktır.

Basel II'nin ekonomik yansımalarının olumlu olması, pekçok kriterin eş zamanlı olarak uyum içerisinde çalışabilmesine bağlıdır. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri risk ölçüm ve derecelendirme sistemlerinin işleyişidir. Basel Komitesi SA & SSA yaklaşımları altında harici derecelendirme kuruluşlarına ve IRB yaklaşımı altında da bankalara, piyasalarda risk ölçüm ve derecelendirme yetkisi vermiştir. Bu ikili ölçüm ve değerlendirme sistemi sayesinde piyasalar hakkında reel verilerin oluşması amaçlanmıştır. Basel II uzlaşısının amacı bankaları mümkün olduğunca risksizleştirmektir. Uzlaşmada piyasaların değerlendirilmesinde, bankalar ve denetim (derecelendirme) şirketlerince üretilen veriler yönlendirici olacaktır. Ancak tüm finans sektörünün, bir bölge veya pazarla ilgili aynı veri tabanına sahip olması, piyasalarda meydana gelebilecek dalgalanmalarda, bankaların (finans şirketlerinin) türdeş hareket sergilemeleri eğilimini kuvvetlendirecektir. Bu durum Basel II'nin, finansal piyasalarda kriz oluşumunu kuvvetlendirici ve kriz yönetimini zorlaştırıcı bir unsur olarak göz çarpmaktadır.

Basel Komitesi, uzlaşmada KOBİ'lere ilişkin bazı tanımlamalarda bulunmaktadır. Bu tanımlamalardan yola çıkarak işletmelerin çeşitli kriterlerine göre, kredi kullanım durumları örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır. Basel II de cirosu 50 milyon € ve altı olan işletmeler KOBİ tanımı içerisinde yer almakta ve işletmeler kullandıkları toplam kredi ve satış cirolarına göre gruplandırılmaktadırlar. Bu gruplandırma IRB yaklaşımındaki "alacakların gruplandırılması" mantığı ile örtüşen bir yaklaşımdır.

Burada dikkatle üzerinde durulması gereken nokta, Basel Komitesinin uzlaşma içerisinde yaptığı KOBİ tanımı ile gelişmekte olan ülkelerdeki (Türkiye) KOBİ tanımlarının farklılığıdır. Bu yeni tanımlama ile pek çok işletme statü değişimine uğrayacaktır. Statü değişikliği ve temel kriterlerin değişimi neticesinde KOBİ'lerin alacakları derecelendirme notları, işletmeler açısından kredinin maliyetini etkileyen en önemli unsur olacaktır.

6. Derecelendirme Şirketlerinin Durumu

Basel Uzlaşısı yeni sisteminde etkin risk yönetiminin hedeflendiğini daha önce de belirtmiştik. Bu risk yönetimi için gerekli olan verilerin oluşturulması işlevini, uzlaşma geçiş döneminde, özellikle de SA & SSA yaklaşımları altında büyük ölçüde derecelendirme ve denetleme şirketleri yerine getireceklerdir. Basel Komitesi hazırlanmış olduğu Basel II metninde de bu tür şirketlere ağırlıklı görevler vermiştir. Ancak uzlaşmanın ilerleyen dönemlerinde bankaların işlemler döngüsü geliştikçe ve karmaşıklıkla IRB yaklaşımına geçilmesi önerilmektedir. Bu yaklaşım altında risk ölçüm ve derecelendirme faaliyetlerini bankalar kendi bünyesinde yapacaklardır.

Mevcut veriler altında derecelendirme şirketlerinin uzun soluklu çalışmalar yapması ve sektörde kalmaları (büyük ve uluslararası firmalar hariç) olanaklı görünmemektedir.

Zaten Basel Komitesi hazırladığı uzlaşısı metninde derecelendirme şirketlerine atfen “daha önce başka ülkelerde de derecelendirme faaliyeti yapılmış olmasını” şart koşturmaktadır (BIS, 2004a).

7. Basel II ve Türkiye

Basel II uzlaşısına geçiş, tüm gelişmekte olan ülkeler için uluslararasılaşma açısından oldukça önem arz etmektedir. Tüm iş kollarında hızlı bir uluslararasılaşma yaşayan Türkiye, bankacılık ve finans sektörünün de hızla uluslararası standartlara uyum sağlamaktadır. Bu kapsamda AB uyum süreci ve Basel II uzlaşısı oldukça önemlidir. Kötü bankacılık uygulamalarını engelleyecektir.

7.1. Türk Bankacılık Sektörünün Durumu

Türk Bankacılık sektöründe, 3 adet Kamusal Sermayeli Mevduat Banka, 14 adet Özel Sermayeli Mevduat Banka, 1 adet Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Banka., 4 adet Katılım Bankası, 8 adet Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Banka, 7 adet Türkiye’de Şube Açan Yabancı Banka, 8 adet Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankası, 3 adet Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankası, 2 adet Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankası bulunmaktadır (TBB, 2007).

BDDK’nın 2005 yılında yaptığı ikinci anket çalışmasında Türk bankalarının Basel II uzlaşısı uyum sürecine yaklaşımlarının farklılık içerdiği görülmektedir. Bankaların bir kısmı, uyumu sadece proje olarak düşünürken, önemli bir bölümü sadece belirli bölümleri ilgilendiren bir konu olarak ele almaktadır. Burada bankaların büyük bir kısmının Basel II ile ilgili olarak çalışma grupları kurduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda bankaların hemen hemen tamamının Basel II’ye geçişle ilgili politika ve stratejilerini oluşturdukları görülmektedir (BDDK, 2006).

BDDK 2005 senesinde Basel II’nin etkilerini öngörebilmek amacıyla bir de QIS-TR çalışması yapmıştır. Yapılan QIS-TR çalışmasında Türk Bankalarının uzlaşıda standart yöntemleri kullanmaları durumunda önemli bir sermaye ihtiyacı ile karşılaşmayacakları tespit edilmiştir.

Basel II kriterlerine göre kredi riski için sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında, Türk Bankalarının bir bölümü (küçük boy bankalar) SA yaklaşımını uygulama kararlılığındadır. Ancak programda hedef olarak IRB yaklaşımını düşünen bankaların bir bölümü (orta boy bankalar) başlangıçta SA yaklaşımlarını kullanacak, ilerleyen dönemlerde IRB yaklaşımına geçeceklerini belirtmişlerdir. Bu geçişin planlamalarda 10 yıllık bir süreyi kapsayacağı düşünülmektedir.

Basel I yaklaşımı içerisinde de olan piyasa riskinin saptanması konusunda önemli değişiklikler yapılmamıştır. Bankacılık sektöründe aktif olarak kullanılan iki temel gösterge vardır. Bunlar SA ve Riske Maruz Değer (VaR) yaklaşımlarıdır. VaR yaklaşımı genellikle bankalarca risk oranlarının ve ekonomik sermaye gereksinimlerinin tespitinde ve küçük bankalarca özellikli portföyler için kullanılmaktadır. Uzlaşının ilerleyen ilk birkaç yılı içerisinde tüm sektörün VaR yaklaşımına geçmesi beklenmektedir.

Basel II ile gündeme gelen operasyonel risk tanımı, Türkiye’nin de uzlaşıya dahil olma kararlılığından dolayı bankacılık sektörünün üzerinde en çok durduğu

konulardan biridir. Operasyonel riskler için sermaye hesaplamasında üç temel gösterge kullanılacaktır. Bunlar, temel gösterge yaklaşımı (BIA), standart yaklaşım (SA), alternatif standart yaklaşım (ASA) ve dahili ölçüm yaklaşımıdır (IRB). Sektörde faaliyet gösteren bankaların büyük bölümü hedef olarak IRB yaklaşımına geçmeyi amaçlansa da, uygulamaya IRB dışındaki yöntemlerle başlanacağı görülmektedir.

Yapılan incelemelerde Türk Bankacılık sektörünün ağırlıklı olarak, karmaşıklık düzeyi yüksek olan ve ön çalışmaları uzun süren Pillar I safhasında yoğunlaştıkları görülmektedir.

7.2. BDDK'nın Durumu

BDDK, Basel II'ye geçiş sürecinde ilgili çalışmaları yapmak ve ilgili taraflarla koordinasyonu sağlamak amacıyla *Basel-II Yönlendirme Komitesi* ve *Koordinasyon Komitesini* kurmuştur. BDDK uzlaşya geçişle ilgili olarak iki adet anket ve birde sayısal etki çalışması (QIS-TR) yapmıştır. Yapılan anket çalışmalarına ait bazı verilere bir önceki bölümde yer verilmiştir. Yapılan anketler ve sayısal etki çalışmasında, BDDK'nın konunun bankalar ve finansal piyasalara yönelik yapması gereken çalışmalar ve düzenlemeler hemen hemen ortaya çıkmıştır. Ayrıca BDDK geçtiğimiz yıl daha geniş kapsamlı bir QIS-TR-2 çalışması daha yapmış ancak sonuçları henüz yayımlanmamıştır (BDDK, 2004).

BDDK'nın Türkiye'de reel sektörü ve işletmeleri yakından ilgilendiren Basel II uzlaşısına uyumun reel sektörde de paralel ilerleyebilmesi için ilgili meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları ile ortak bilgilendirmeler ve eğitimler yapması gerekmektedir.

8. Basel II ve Türk İşletmeleri (KOBİ'ler)

Basel Komitesi yeni uzlaşya ile bankacılık sektöründe disiplini amaçlamaktadır. Ancak uzlaşya ile getirilen kurallar ve kriterler öncelikle bankaların işleyişlerine, dolayısı ile kredi politikalarına etki etmektedir. KOBİ'ler bankaların bu yeni işleyişinden etkileneceklerdir. Basel II'nin reel sektöre ve işletmelere etkilerini görebilmek için öncelikle, uzlaşmanın uluslararası finansal piyasalara ve genel ekonomi üzerine etkilerini anlayabilmek gerekir. Özellikle Türkiye ölçeğinde Basel II'nin etkilerini anlayabilmek için yerel göstergeler yetersiz olacaktır.

8.1. KOBİ Tanımında Değişiklik

Basel II'nin işletmelere ilk etkisi, KOBİ tanımlarında değişiklik ile olmuştur. Basel II'nin yeni KOBİ tanımında ilk belirleyici etken, yıllık cironun (\geq)50 milyon € olmasıdır. İkinci belirleyici etken ise işletmelerin kullandıkları krediler tutarına göre sınıflandırılmasıdır. Bu tanımda iki ana unsur vardır. Bu iki ana unsur KOBİ'leri de kendi içinde ikiye ayırmaktadır. Burada bir işletmenin bir dönemde kullandığı kredi 1 milyon €'nun üzerinde ise kurumsal KOBİ, kullandığı kredi tutarı 1 milyon €'nun altında ise pakende KOBİ'dir.

Basel Komitesinin KOBİ tanımına karşın; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan ve 18.11.2005 tarih 2005/9617 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan "*Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik*"te belirtilen KOBİ tanımı, küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri ilgilendiren mevzuatın uygulanmasında dikkate alınacaktır. Ancak KOBİ'lere

yönelik destek sağlayan kuruluşlar (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Eximbank, DIE, DPT, KOSGEB, KGF gibi kuruluşlar,) bu yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla, kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebileceklerdir. Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesi ile birlikte, ülkemizde kısmen de olsa KOBİ tanımı konusunda yeknesaklık sağlanabilecektir. İlgili Yönetmelik Madde 4.b ile,

“Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ); 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25 milyon YTL’yi aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca “KOBİ” olarak adlandırılan ekonomik birimleri ifade eder” (Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri..., 2006) şeklinde tanımlanmaktadır.

Yeni KOBİ Sınıflandırması

İşletme Tipi	Çalışan Sayısı	Net Satış Hasılatı ve/veya Mali Bilanço
Mikro İşletme	< 10	< 1 milyon YTL
Küçük İşletme	< 50	< 5 milyon YTL
Orta İşletme	< 250	< 25 milyon YTL

Kaynak: (Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri..., 2006).

Basel II uzlaşısı, bu yeni sınıflandırma ile KOBİ tanımına giren her bir işletmeye, bankalarla olan kredi ilişkilerinde bir risk değeri verilmesini ve bu risk değerinin işletmenin kredi maliyetlerini etkilemesini öngörmektedir. İşletmelerde Risk değerini yani kredi derecesini etkileyen en önemli finansal kriterler, öz sermaye, borçluluk durumu, karlılık durumu, borç-alacak-stok devir hızları, satış hacmindeki yıllara göre gelişme olarak sıralanabilir. Önemli sayılabilecek diğer kriterler ise şöyledir. İçinde bulunulan sektörün genel durumu, işletmenin sektör içindeki pozisyonu (pazar payı) satın alma ve satış koşulları, yönetimin yetkinliği ve ortakların genel seviyesi olarak sıralanabilir.

8.2. Risk Azaltım Teknikleri & Teminatlar

Basel II uzlaşısının KOBİ’lerle ilgili bir diğer göze çarpan kriteri, teminatlardır. Teminatlar bankaların risk azaltım teknikleri (CRM) kapsamında kullandıkları önemli unsurlardır. Basel II uzlaşısının, teminatlar kapsamında üç farklı yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemler bankaların kullandıkları risk yönetim sistemlerine göre değişiklik göstermektedir. Bunlar, basit yöntem – kapsamlı yöntem – temerrüt halinde kayıpların bankalarca hesaplandığı yöntemleridir (IRB). Temerrüt halinde kayıpların bankalarca hesaplandığı yöntem, temel yöntem ve geliştirilmiş yöntem olarak ikiye ayrılır. Burada bankaların kullandıkları yöntemlere göre borçlardan istedikleri teminatlar da değişiklik göstermektedir.

a. Basit Yöntem; Bu yöntemde riskler teminatlolu kısım ve teminatsız kısım olarak ikiye ayrılır. Riskin teminatlolu kısmı, teminatlara ilişkin risk ağırlığı ile çarpılarak, riskin teminatsız kısmı ise, borçlununun tabi olduğu risk ağırlığı (kredi notu) ile çarpılarak hesaplanır.

Basitleştirilmiş Standart Yöntemde, CRM kapsamında, borçludan istenecek olan teminat türleri, Altın – Temel bir Endekse Tabi Hisse Senetleri – Özel Koşullarda

Yatırım Fonları – Merkez Bankası ve Hazine Tarafından İhraç Edilen 4 ve Üzeri Dereceye Sahip Menkul Kıymetler – Nakit Avans Sertifikası şeklinde sıralanabilir.

Standart yaklaşımda ise, Nakit Avans Sertifikası - Temel bir Endekse Tabi Hisse Senetleri - Özel Koşullarda Yatırım Fonları – Altın – İyi Dereceli Menkul Kıymetler sayılabilir.

b. Kapsamlı Yöntem; Bu yöntemde zaman içinde, değişimlerine bağlı olarak, boçlunun riskleri uygun kesintiler üzerinden artırılmakta, teminatlar ise uygun kesintilerle azaltılmakta, neticesinde elde edilen iki sonuç borçlunun risk ağırlığı (kredi notu) ile çarpılması yöntemi ile bulunmaktadır.

Standart yaklaşım altında, kapsamlı yöntemle CRM uygulayan bankaların teminatlarına ek olarak, Basit Yöntemdeki Teminatlar – Endekse Tabi Olmayan Borsaya Kote Olmuş Hisse Senetleri – Endekse Tabi Olmayan Borsaya Kote Olmuş Hisse Senetlerini İçeren Yatırım Fonları sıralanabilir.

Temel içsel derecelendirme sistemini uygulayan bankaların Kapsamlı Yöntem altında borçlulardan isteyecekleri teminatlar, Basit Yöntemde Kabul edilen Teminatlar - Endekse Tabi Olmayan Borsaya Kote Olmuş Hisse Senetleri - Endekse Tabi Olmayan Borsaya Kote Olmuş Hisse Senetlerini İçeren Yatırım Fonları – Ticarii Amaçlı Gayrimenkuller – İkamet Amaçlı Gayrimenkuller – Alacaklar olarak sıralanabilir.

c. Temerrüt Halinde Kayıp Yöntemi; Bu yöntem ağırlıklı olarak bankaların içsel yöntemleri kullanması ile uygulanabilir. Bu yöntemde istenen teminatlar konusunda Basel Temel İlkeleri herhangi bir kısıt getirmemiştir. Diğer sistemlerde kullanılan teminat türlerinin geneli kullanılabilir.

8.3. KOBİ Kredilerinin Maliyeti/ Alternatif Finansal Yöntemler

Basel II'nin uygulamaya konması ile birlikte KOBİ'ler açısından üzerinde en çok tartışılan konu "kredilerin maliyetidir" Basel II uzlaşısında KOBİ'lere yönelik yaklaşımlarda, aynen yeni bankacılık standartlarında olduğu gibi gelişmiş ülke deneyimleri üzerine kurulmuştur. "Uzlaşıda çeşitli sistemelerde verilen risk ağırlıkları ile bir mukayese yapıldığında, KOBİ kredilerinin büyük ölçekli işletmelere göre, bankalar nezdinde daha düşük sermaye stoğu gerektireceğinden daha avantajlı olacaklarını söylemek mümkündür. Ancak teminatlar konusunda yapılan değişiklikler ile ve mevcut mevzuatla farklılıklardan dolayı KOBİ kredileri maliyetlerinin de bir miktar artması muhtemeldir." (Küçüközmen, 2007).

2003 yılında yapılan ve Türk bankacılık sektörünün önemli kısmının katıldığı QIS-TR çalışması, kredi maliyetlerinin gelecekteki durumuna ışık tutmaktadır. Yapılan çalışmada mevcut durumda sermaye yükümlülüğü için gereken %5,3' lük oranın, uzlaşısı ile birlikte %6,7'lik bir değere çıkacağı tahmininde bulunulmuştur. Bu oran direkt olarak KOBİ kredi maliyetlerine yansiyacak bir orandır.

Türk KOBİ'leri için önemli bir diğer sorun ise kredilere ulaşılabilirlik olacaktır. Basel II uzlaşısı bankacılık sistemini kamu yararına çalışan organizasyonlar olmaktan çıkarıp, karlılığı amaçlayan birer işletme olma amacına yöneltmektedir. Uzlaşının hedefi de risklerden arınarak karlılığı artırmaktır. Uzlaşısı bankacılık sektöründe yaratılan ve krediye dönüştürülen fonların tamamına yakınının

daha karlı alanlara (Hazine Borçlanması etc.) kayması muhtemeldir. Halen kullanılan sistemde kaynakların büyük bölümü Devlet Borçlanması içerisinde kullanılmaktadır. Uzlaşılı ile birlikte yerel denetim otoriteleri insiyatifine bırakılan Kamu ve Hazine kağıtlarının %0 risk ağırlığı ile derecelendirilmesi ve teminat sorunu olmaması nedeni ile kaynakların büyüyen oranda bu noktalara kayması muhtemeldir. Ayrıca Merkez Bankasının uygulamış olduğu yüksek reel faiz de bankalar açısından oldukça cezbedicidir. Bu durum altında uzlaşılı ile birlikte KOBİ'ler için kredi maliyetlerinin yükselmesi ve ulaşılabilirliğin zorlaşması muhtemeldir.

Bu bölümde bahsedilen tüm varsayımlardan yola çıkarak, KOBİ'lerin uzlaşılıya geçildikten sonra bankalar dışında diğer finansman kaynaklarına yönelmeleri gerekecektir.

“Uzlaşılıda risk derecelendirme sistemi ve buna bağlı olarakta fonlama maliyeti ve kısa vadeli fonlamada maliyet avantajı olacağı nedeni ile bankaların kısa vadeli işletme kredisi temini yapan birer aracı kurum haline dönüşülecekler varsayılmaktadır” (İlseven, 2005).

KOBİ'lerin alternatif finansman yöntemleri arasında Factoring, Forfaiting, Vadeli İşlemler Borsası, Leasing, Satıcı Finansmanı ve yeni kurulan KOBİ Borsası aktif yöntemler olabilecektir. Ayrıca Devlet Teşvikleri de önemli birer kaynak olmaya devam edecektir. Türkiye'de gerek KOBİ'lerin, gerekse de daha büyük ölçekteki işletmelerin hangi tür finansman yöntemlerini kullandıkları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Kredi Kanalı Ölçekleri

Kredi Kanalı Türü (Milyon YTL)	2001	2001 pay %	2002	2002 pay %	2003	2003 pay %	% Pay (Dön. Ort.)
A. Resmi Kredi Kanalları	36,231	40,40	53,234	40,60	72,526	42,28	41,30
1. Mevduat Bankacılığı	30,321	33,80	44,744	34,09	61,282	35,72	34,80
2. Yatırım Bankacılığı	3,358	3,75	4,365	3,33	5,106	2,98	3,30
3. Faizsiz Bankacılık	1,072	1,20	2,101	1,60	3,138	1,83	1,60
4. Finansal Kurumlar	973	1,09	1,360	1,04	2,044	1,19	1,10
5. Faktoring	152	0,17-0,39	386	0,29	373	0,22	0,20
6. Tüketici Finansmanı	355	-	328	0,25	583	0,34	0,30
B. Yarı Resmi Kredi Kanalı	42,769	47,80	57,411	43,76	65,639	38,26	42,30
7. Dış Kaynak	29,708	33,20	39,417	30,03	45,738	26,66	29,30
8. Vadeli Çek & Senet	13,087	14,60	18,024	13,73	19,901	11,60	13,00
C. Resmi olmayan Kredi Kanalı	10,533	11,80	20,532	15,64	33,377	19,46	16,40
9. Satıcı Kredileri	10,533	11,80	20,532	15,64	33,377	19,46	16,40
Makro Kredi Kanalı (A+B+C)	89,559	100,00	131,258	100,00	171,541	100,00	100,00

Kaynak: (Türkan, 2004)

Alternatif finansal yöntemlerden de anlaşılacağı gibi işletmelerin finansal yönetimde gelişim yönü de değişecektir.

“İşletmelerin finansman yönetimi bilanço finansmanından nakit akım finansmanı yönüne doğru olacaktır.” (İlseven, 2005).

Ancak bu finansman yöntemleri yaşam döngüsü içerisinde olan işletmeler için geçerlidir.

9. KOBİ'lerin Gelişim Yönü

Uzlaşya geçişle birlikte, bankacılık sektöründeki bu değişimlerin, genel anlamda tüm sektörleri etkileyeceğine daha önce değinilmiştir. Bu etkileşim firmaların (KOBİ) yönetim yapılarından, sektörlerin işleyiş şekline kadar etkili olacaktır. Bu etkiler firmalardaki insan kaynakları kalitesi, kullanılan IT teknolojileri ve ürün hizmetlere kadar geniş bir alanda kendini hissettirecektir. Burada ürün - hizmet etkileri oldukça stratejik bir yer tutmaktadır. Zira uzlaşya ile firma amaçları içinde ürün – hizmet gelişimi (ihtisaslaşma) KOBİ'lere yapılan öneriler arasındadır. İhtisaslaşma ile işletmelerin yatay büyüme eğiliminden çıkarak dikey büyüme eğilimine girmesi kastedilmektedir. İhtisaslaşma üretim yönetimi ve yönetim ekonomisi alanlarında işletmelerin gelişim yönünü değiştirecektir.

“İşletme yönetimlerinin ihtisaslaşma ile gelişim yönü, ölçek ekonomisinden kapsam ekonomisine doğru kayacaktır (Ilseven, 2005).

Kümeleşme, aynı sektörde ve farklı iş kollarında faaliyet gösteren işletmelerin hammadde, ara mamül işleme ve montaj, tadarik ve teslim hizmetleri, tasarım - teknik destek, tanıtım, satış, ihracat, nakliye, araştırma - geliştirme, eğitim gibi alanlarda iş birliğine gitmelerini gerektirmektedir.

9.1. KOBİ'ler İçin Kredi Fiyatlaması

Bu bölümde iki KOBİ arasında örnek bir kredi fiyatlaması çalışması yapılarak firmaların aldıkları kredi derece notunun kredi maliyetleri üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılacaktır. Seçilen tüm değerler normal şartlar altında varsayılan değerlerdir. Çalışmanın bir amacında uzlaşya ile ilgili süreci simüle ederek göstermeye çalışmaktır.

Firma - Olay 1; Simitbank'da toplam riski 3.000.000 YTL olan Açma A.Ş.'nin toplam cirosu, 20.000.000 YTL'dir. Açma A.Ş. derecelendirme kuruluşları tarafından BB derecesi ile derecelendirilmiştir. Açma A.Ş. Simitbank'dan 200.000 YTL kredi talebinde bulunmuş ve karşılığında müşteri çekini teminat olarak göstermiştir.

Firma – Olay 2; Simitbank'da toplam riski 1.000.000 YTL olan Kek A.Ş.'nin toplam cirosu, 10.000.000 YTL'dir. Kek A.Ş. derecelendirme şirketinden BB notu ile derecelendirilmiştir. Kek A.Ş. Simitbank'dan 300.000 YTL kredi talebinde bulunmakta ve karşılığında gayrimenkul ipoteğini teminat olarak göstermektedir.

Örnek olayın çözümlenmesinde öncelikle Simitbank'ın istenen krediler için nasıl bir değerlendirme yapacağını ve ne kadar sermaye bulundurması gerektiğini hesaplayalım.

Firma – Olay 1 için Simitbank'ın bulundurması gereken sermaye tutarı; Açma A.Ş. bankadaki risk toplamı nedeni ile Kurumsal KOBİ olarak ayrılmaktadır. Çünkü bankadaki risk toplamı 1.000.000 €'nin üstündedir. Simitbankın CRM uygulamaları içerisine giren bir teminata sahip olmadığı için gösterdiği teminat dikkate

alınmayacaktır ve sahip olduğu derecelendirme karşılığında risk ağırlığı da %100' (1)'dir.

Simitbank Sermaye Hesaplaması	Standart Yöntem (SA)
Ayrılması Gereken Sermaye Gereği	$200,000 \times 1 \times 0,08 = 16,000$ YTL'dir.

Firma – Olay 2 için Simitbank'ın bulundurması gereken sermaye tutarı; Kek A.Ş bankadaki risk toplamı nedeni ile Parekende KOBİ olarak değerlendirilmektedir. Çünkü banka nezdinde taşıdığı risk ağırlığı 1.000.000 €'nin altındadır. Parekende KOBİ'ler için uygun görünen risk ağırlığı % 75'dir ancak Kek A.Ş. teminat için ticari gayrimenkul ipoteği gösterdiği için risklilik oranı 50% (0,50) olarak hesaplanacaktır.

Simitbank Sermaye Hesaplaması	Standart Yöntem (SA)
Ayrılması Gereken Sermaye Gereği	$300,000 \times 0,50 \times 0,08 = 12,000$ YTL'dir.

Yukarıda verilen firma bilgilerine istinaden aşağıdaki tablo meydana çıkmaktadır.

Firma Adı	Portföy Türü	Derece	Teminat türü	CRM Durumu	Basel II'de uygulanan Risk Ağırlığı	Kredi Tutarı	Bankanın Ayırması Gereken Aşgari Sermaye
Açma A.Ş.	Kurumsal KOBİ	BB	Müşteri Çeki	Teminatsız Geçersiz	%100	200,000 YTL.	16,000 YTL
Kek A.Ş.	Parekende KOBİ	BB	Ticari Amaçlı Gayrimenkul	Teminatsız Geçerli	%50	300,000 YTL.	12,000 YTL

Burada, geleneksel kredi fiyatlaması yöntemi ve Basel II uzlaşısı ile getirilen standartlarla yapılan kredi fiyatlaması formüllerine kısaca bakmakta fayda vardır.

Geleneksel Metod:

Fonlama Maliyeti + Müşteri Risk Primi + Banka Kar Payı

Basel II Metodu ;

Fonlama Maliyeti + Beklenen Kayıp Or.(LGD) + Bankaca İlave Sermayenin Maliyeti + Kar Payı

Yapacağımız Kredi Fiyatlaması Hesaplamasında,

Baz Alınacak Kredi Faiz Oranı; (Fon Transfer Mal. + Sabit Mal) + (Kar Payı) = %13 + %2 = %15'dir. Burada faiz oranının seçiminde banka pasiflerine giren tüm mevduatın kredi olarak kullanıldığı ve bankaca ayrılması gereken zorunlu karşılıkların -0- olarak seçildiği kabul edilmiştir..

Sermaye Maliyeti; Bankanın herhangi bir müşterisi için tutmak durumunda kaldığı ilave sermaye miktarının, o tarihteki DİBS ortalama bileşik faiz getirisidir. Burada %14 olarak alınmıştır.

Firma Adı	Baz Alınacak Kredi Faiz Oranı	Basel II'de Kredi Hasaplaması	Faiz Oranı
Açma A.Ş.	%15	$((16,000 \times 0,14 / 200,000) \times 100) + 15$	%16,12
Kek A.Ş.	%15	$((12,000 \times 0,14 / 300,000) \times 100) + 15$	%15,56

Yukarıda yapılan çalışma incelendiğinde, göze çarpan en önemli olay, bankaların verecekleri krediye karşılık bulundurmaları gereken sermayenin hesaplanmasında, firmanın sahip olduğu teminat Basel II kurallarınca kabul gören bir unsur içeriyorsa, riskin teminatın içeriğine göre değişmiştir. Eğer teminat Basel II hükümlerince kabul görmüyorsa firma derecelendirme kuruluşlarından alınan derecesinin bankaca karşılık gelen risklilik oranı ile hesaplandığıdır.

9.2. Ulusal İnsiyatife Bırakılan Alanların İşletmeler Üzerine Etkileri

Basel genel hükümlerince bazı uygulamalar ulusal insiyatifin yani BDDK'nın tercihine bırakılmıştır. BDDK'nın tercihine bırakılan alanlar içerisinde bazı hükümler KOBİ'leri yakından ilgilendirmektedir.

Kredi Riski İçin SA Yaklaşımı;

- 1) **Kredi Riski SA Eşleştirme Süreci;** Bu insiyatif ile BDDK'ya ECA & ECAI tarafından verilmiş olan derecelerin, SA altında hangi risk ağırlıklarına karşılık geldiklerinin tespitine yönelik opsiyon tanınmıştır. Burada işletmeleri ilgilendiren kısım "*Derecelendirme notları birden fazla risk ağırlığına karşılık geliyorsa, yüksek olan risk ağırlığı kullanılır. İkidenden fazla risk ağırlığı bulunuyorsa, en düşük ikinci risk ağırlığı kullanılır.*"(4.Md.) denmiştir (BIS, 2004a).

Yapılan çalışmalarda Türk KOBİ'lerinin mevcut durumları ile SA'da derecelendirildiklerinde, risklilik oranlarının %150 gibi bir rakama ulaşacağı tespit edilmiştir. Ancak SA ile derecelendirilmemeleri durumunda bankalar nezdinde risklilik oranları %100 olarak dikkate alınacaktır.

Kurumsal Krediler (SA); Bu madde ile BDDK Türkiye'deki genel temerrüd tecrübesinin daha yüksek oranları gerektirdiğine karar vermesi durumunda derecelendirme notu bulunmayan işletmeler ve alacaklar için eşlenen standart risk ağırlığını gerekli seviyeye çıkartabilecektir (13. Md.).

Parekende Kredileri (SA); Basel II de parekende krediler için de %75 risk ağırlığı uygulanması uygun görülmüştür (15. Md.).

- 2) **Ticari Gayrimenkul Karşılığı Krediler (SA);** Bu maddede "*Ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı kredilerin ele alınması ile ilgili olarak, Basel Komite bu tür krediler için %50 risk ağırlığının sadece bazı kavi kriterlere uyulmuş olması kaydıyla uygulanacağını belirtmektedir. Belirlenen limitleri aşan tüm krediler %100 oranında risk ağırlığına tabi tutulacaktır.*"(18. Md.) denmektedir (BIS, 2004a).

Kedi Riski İçin IRB Yaklaşımı;

KOBİ'ler İçin İşletme Büyüklüğü Ayarlaması;

Bu ayarlama IRB yöntemini kullanan bankaların, risk ağırlıklı varlıklar ve asgari sermaye yükümlülüğü hesaplamalarında kullanılan formülün, değişkenlerinden biri olan korelasyon sayısında yapılan bir düzeltme işlemidir. Bu insiyatif satış gelirleri 50 milyon €'dan az ve ilgili bankada kredi toplamı 1 milyon €'dan fazla olan KOBİ'ler için uygulanacaktır. Bu uygulama KOBİ kredilerini, kurumsal portföy içerisinde yer alan işletmelere göre daha avantajlı hale getirecektir.

Hesaplama KOBİ'nin herbir münferit kredisi için ayrı ayrı uygulanacaktır. Ancak Parekende portföyünde bulunan alacaklar sistem gereği parekende havuzu içinde ele alınacaktır. Korelasyon hesaplaması;

$R1 = R - (0,04 \times (1 - (S - 5) / 45))$ şeklinde yapılır. Burada,

R1 = Düzeltilmiş korelasyon katsayısı,

R = Kurumsal krediler için hesaplanacak korelasyon katsayısı,

S = Yıllık satışlar toplamı (Ciro)'dur.

Burada KOBİ'leri ilgilendiren durum, bir işletmede "S"nin artması durumunda korelasyon katsayısı da artacak böylece bankanın tutması gereken sermaye gereği de artacaktır. "S"nin azalması durumunda ise tersi olacaktır. Ayrıca hesaplamalarda işletme yıllık satış tutarının (S), toplam aktifden (TA), büyük olması durumunda (S>TA) "TA" tutarının, tersi durumda da "S" değerinin kullanılması bankalar için tutulması gereken sermaye miktarını azaltacağından, bu KOBİ kredilerine olumlu yansıtacaktır.

"Basel II'de KOBİ sınırlarının firmaların yıllık toplam satışlarına göre belirlenmiş olması, ülkemiz açısından ayrı bir önem arz etmektedir. Çünkü ülkemizde kayıt dışılık oranlarının yüksekliği ve bazı sektörlerin faaliyet konuları nedeniyle cari dönem satışlarını gelecek yıllara yansıtmış olmaları (örneğin inşaat taahhüt sektörü – yıllara yaygın hakediş bedelleri nedeniyle) gibi etkenler dikkate alındığında, yıllık satış tutarı gerçeği yansıtamayacağından anlamını kaybedebilecek, toplam aktif büyüklüğünün kullanımı ikame bir kriter olarak değerlendirilebilecektir." (Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri..., 2006).

9.3. Sonuç

Yeni sistem, Basel I'e ait olan Piyasa Riski ve Kredi Riski uygulamalarında önemli değişikliklere gitmiş, ayrıca risklere karşı daha etkili olunmasını sağlamak amacıyla Operasyonel Risk kavramını da risk algılaması içerisinde değerlendirmeye almıştır

Uzlaşımın uygulamaya konması ile birlikte bankaların çalışma şekillerinde önemli değişiklikler olacaktır. Bu değişimden asıl olarak etkilenecek olanlar ise banka müşterileri olan, kurumsal ve bireysel müşterilerdir. Basel II uzlaşısı ile birlikte işletmelerin alternatif finans yöntemlerini benimsemesi öngörülmektedir. Yeni sistemde işletmeler açısından en önemli dönüm noktalarından biri de tüm kurumsal müşterilerin bir derecelendirme notuna sahip olacak olmalarıdır. Bu derecelendirme ile işletmeler, kredi kurumları gözünde, sahip oldukları risklere göre değerlendirilecekler ve alacakları derecelendirme kredi maliyetlerine direkt etki edecektir (Özince, 2007).

Yine bu hazırlık sürecinde işletmenin geçmiş deneyimleri ışığında gelecek planlarının ve hedeflerinin ortaya konduğu kapsamlı bir "iş planı" (Business Plan) hazırlanması, bu planın destekçisi olarak tedarik ve bütçe (dönemsel bütçeler hazırlanması) politikalarının belirlenmesi derecelendirmede faydalı olacaktır.

Referanslar

Basel II'nin KOBİ'lere etkileri, Basel II ve KOBİ'ler, (2006). Çalışma Grubu, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 58.

- BDDK (2004). *Basel II, sayısal etki çalışması (QIS--TR) değerlendirme raporu*. İstanbul, BDDK, Aralık.
- BDDK (2005). 10 soruda Basel II. *BDDK Araştırma Dairesi*, Ocak.
- BDDK (2006). *Basel II gelişme raporu*. İstanbul, BDDK.
- BIS (2004a). *Sermaye ölçümü ve sermaye standartlarının uluslararası düzeyde birbiriyle uyumlaştırılması (yeni Basel sermaye uzlaşısı)* Gözden geçirilmiş düzenleme.
- BIS (2004b). *BIS (BCBS), Implementation of Basel-II: practical considerations ve BIS (FSI), Occasional Paper*, No: 4.
- İLSEVEN, N. (2005). *AB Kobileri ile işbirliğinde finansal kiralama ve faktoring*, [sunum] İstanbul, Türkiye Finans Yöneticileri Vakfı, 2 Aralık 2005.
- KÜÇÜKÖZMEN, C., *Yeni Basel sermaye yeterliliği uzlaşısı "Basel II"*, [sunum] Erişim adresi: <<<http://www.bddk.org.tr>>>, [Erişim tarihi: 24.05.2007].
- TBB (2007). *8/2/2007 tarihi itibarıyla üye bankaların bilgileri*, Erişim adresi: <<<http://www.tbb.org.tr/v12/asp/bankalar1.asp>>>, [Erişim tarihi: 24.05.2007].
- TÜRKAN, E. (2004). *Türk ekonomisinde makro kredi kanalı, ölçek ve kalite açısından bir değerlendirme*, Erişim adresi: <<<http://www.tbb.org.tr>>>, [Erişim tarihi: Kasım 2004].
- YAYLA, M. ve KAYA, Y. (2005). *BDDK çalışma raporu, Basel-II, ekonomik yansımaları ve geçiş süreci*.
- ÖZİNCE, E. (2007). *Basel II: KOBİ'lerin yeni kredi ve finansman kriterleri toplantısı*, Erişim adresi: <<http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/risk_basel/tbb.doc>> [Erişim Tarihi 20.05.2007].